

DE IVRE FECIALI.

SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI,

DOMINI

FRIDERICI III,

DVCIS SAXONIAE, IVLIAE, CLIVIAE, MONTIVM,
ANGARIAE AEQVE AC WESTPHALIAE, COMITIS
PROVINCIAE THVRINGIAE, MARCHIONIS MISNIAE, PRIN-
CIPIS DIGNITATE COMITIS HENNEBERGIAE, COMITIS
MARCAE ET RAVENSBERGAE, DYNASTAE RAVEN-
STEINII, TONNAE, REL.

DOMINI AC PATRIAE PRINCIPIS MVLTO
CLEMENTISSIMI,

NATALI AVSPICATISSIMO

VII KAL. MAII, A. R. S. MDCCCLXIII,

AD CVNCTORVM CIVIVM VOTA FELICITER REDEVNTE,

ILLVSTRISSIMVS COMES,

PROVINCIAE EISENB. PRAESES EMINENTISSIMVS,
PERILLVSTRIS ET LONGE GENEROSISSIMVS ARCI PRAEFFECTVS

ITEMQVE ET

GRAVISSIMI ET SPECTATISSIMI SCHOLAE INSPECTORES

AC IN HIS

EPHORVS QVAM MAXIME REVERENDVS

ATQVE OMNES FAVTORES ET AMPLIFICATORES REI SCHOLASTICAE

AD ORATIVNCVLAS BENEVOLE AVDIENDAS

COMPARERE HAVD GRAVENTVR,

DEMISSE, OBSERVANTERQVE ET PERAMICE

ROGAT ET ORAT

M. IOH. DAVID GSCHWEND, RECT.

EISENBERGAE,

EXCVDEBAT CHRISTIANVS HENRICVS WALTHERVS.





ncredibilis licet et paene diuina sit magni Principis sapientia: attamen non est vnus omnia administrandi vis et facultas. Etenim quanti ponderis est firmissimum illud ciuitatis vinculum et fundamentum, religio! Ciuitates, oppida, vicos in officiis tenere, quanti momenti! Iam quippe leges ferendae et iudicia exercenda, iam boni praemiis sunt ornandi, mali mulctandi poenis; acrem desuper curam et diligentiam constituenda, augenda et conseruanda desiderare aeraria, res nota et manifesta est; quid de commerciis, terrarum anima; de re nummaria, cuius cura haud perfunctorie gerenda; de foederibus sciendis; de gerendo bello aut pace concilianda dicamus? Ecquis itaque est, qui non videat, quum pluribus amicitiiis fortuna Principis indigeat; praecipuum esse Eius opus, amicos parare? Cuius rei et assertor grauisissimus est Tacitus: Nullum maius boni imperii instrumentum, quam bonos amicos; itemque nobiscum facit Velleius: Magna negotia magnis adiutoribus egere. Sed consummatos, qui sint a consiliis, eligere, consummatissimi esse Principis, nemo negabit. Quo itaque Principe dominium tenente non potest non fieri, quin ciuitates et agri floreat, mercatura magna sit et copiosa, Musarum alumni optimis disciplinis atque artibus studeant et in primis religio facta sit atque tecta.

Ea est pietas et animi magnitudo SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI, DOMINI FRIDERICI III, DVCS SAXONIAE, IVLIAE, CLIVIAE, MONTIVM, ANGARIAE AEQVE AC WESTPHALIAE, COMITIS PROVINCIAE THVRINGIAE, MARCHIONIS MISNIAE, PRINCIPIS DIGNITATE COMITIS HENNEBERGIAE, COMITIS MARCAE ET RAVENSBERGAE, DOMINI RAVENSTEINI, TONNAE, REL. DOMINI ATQVE PATRIAE PRINCIPIS MVLTIO CLEMENTISSIMI, vt studium plane seruire, non ingenuum, non liberale, adulationem puta, a SVA PRINCIPIS SERENISSIMI PERSONA quum longissime abesse iubeat; et homo vmbrailem et obscurem in puluere scholastico vitam degens qui ingeniosae huius artis peritus esse possit? Quapropter SERENISSIMI PRINCIPIS prouidentia, qua nihil praestantius DEVS hominibus dedit, belli in his oris sanguinolenti tempestates dissipatas esse, ex vero censendum est. Pasim audiebatur armorum strepitus, militum clamor, tubarum clangor, bellicorum tormentorum flammarumque fragor: his vero in prouinciis; quamquam non omnis calamitatis expertes fuimus; agri non cruore completi, ciuitates non exinanitae, non regiones vastatae sunt. Itaque tam abiecto, tam ingrato animo, qui vel ipso Natali OPTIMI PATRIAE PRINCIPIS suscepta elapsio abhinc anno deuotissima non soluat, neminem fore arbitramur. Et nos incredibili munificentia deuincti taceremus?

Adolescentes Humanissimi
egregisque animi dotibus Ornatisimi,

IOH. GEORGIUS ALTWEIN, Nostras, qui ex optimi Parentis, Archi-Diaconi huius ciuitatis meritisimi, Fautoris mei admodum Colendi, voto in dies maiores in literarum studio progressus facit, de PACIS AVREAE OTIA dicturus.

GEORGIUS SIGISMVNDVS LVDOVICVS BEIER, Rodanus, qui singulari modestia mirum in modum se commendat, de *Statu fraetio foedere terrarum tristissimo*.

CHRISTOPHORVS HENRICVS KRETZSCHMAR, Eisenb. cuius acutum ingenium valde arridet, *Germaniam discordem* adumbrabit et

IOH. GODOFREDVS SCHVITZE, Rauda-Tetrae orientalis oriundus, pietate et modestia commendabilis, monstratus est, quod *Tranquillitas sit mercaturae ac acquirendarum diuitiarum anima*. Pariter atque pro vitae incolu-
mitate,

mitate, prosperitate regiminis, annorum diuturnitate SERENISSIMI FRIDERICI, DOMINI ATQUE PATRIAE PRINCIPIS MVLTQ CLEMENTISSIMI ac perpetuo totius SERENISSIMAE SAXONICAE GOTHANAE DOMVS flore ad omnium bonorum fontem, DEVM, missuri sunt, votis denuo susceptis, mecum preces ardentissimas.

Quibus exceptis plura quidem ad scribendum sese hocce anno obtulerunt argumenta: in iis tamen bellum feliciter Idibus Martii in arce appellationem ex nomine *Huberti* trahente compositum palmam caeteris praeripit. Cuiusmodi bella indicere, esse iuris gentium, gentes non ab omni humanitate remotae suis probatum iuerunt ac docuerunt exemplis. Iam Romanorum, de quorum moribus atque ritibus pleni sunt omnes libri, plene sapientum voces, plena litterarum monumenta, mentionem inferre liceat.

Belli indicationem litteris sub prelo vocatis hodie fieri solere, promptum propositumque est, id quod longe tutius habendum, quam, quum olim Romani id *Fecialium* ope facere confueverunt. Sunt quidem, qui *Facciales*, *Feciales*, *Foeciales* hos belli pacisque nuncios scribunt: quos tamen non moramur, quum nemo non album calculum sit adiecturus, a *faciendo Feciales* nomen adeptos esse. Quocum concordat *Varro*: *Feciales* dictos esse, quod fidei publicae inter populos praefuerint, per quos *fallum*, ut iustum bellum decerneretur et aequis legibus componeretur ac foedere fides passis constitueretur. Quocum et *Plutarchus* facit, quod a re ipsa, pacem scilicet *faciendo*, nomen accepissent. *Fecialium* Collegium longe gratissimum et splendidissimum, iurisque et rerum agendarum peritissimum fuisse, haud obscure *Dionysius* innuit: Septima Legum, *iniquiens*, sacrarum pars dicata erat Collegio *Fecialium*, qui selecti ex praestantissimis familiis fungebantur per omnem vitam eo sacerdotio. *Feciales* vero et *Legatores* dixisse Romanos, quorum XV repetitum res ablatas missi; itemque et *Oratores*, quibus commissum, si cuius Legati violati essent, ad violatores ferre, qui id fecissent, quamvis Nobiles essent, ut dederentur ciuitati *Fecialesque* XX, qui de his rebus cognoscerent, iudicarent, statuerent et constituerent, constat. In hoc conuenit inter plurimos scriptores, quod ad *Numam Pompilium*, alterum a *Romulo* Regem Romanorum, iustitia et pietate nemini secundum, *Fecialium* ius et origo referenda sint. Verum enim vero quum alii ad *Ancum Marium*, mortuo *Tullo* Regem creatum, anno mundi trecentesimo vigesimo nono supra ter millesimum, Israelitarum Regis *Iosae* vigesimo tertio, imperium obtinentem, retulerint originem: hac ratione conciliari inter se scriptores posse videntur, quod *Plutarchus* et *Dionysius Halicarnassensis* ad *Numam* horum institutorum initia retulerint; *Liuius* autem coeptorum augmentationem et perfectionem ad *Ancum*, qui antecessorum gestarum non immemor tam belli, quam pacis studiis gloriam et laudem sibi quoque parare conatus sit, sine iniuria, ratus, ocium haud facile haberi posse et patientiam temperatam semper contemni. Sic itaque *Numa* in pace religiones instituerat, *Ancus* autem bellicas caerimonias subiunxerat, quibus non tantum bellum gereretur, sed aliquo ritu etiam indiceretur. Id quod eo lucidius apparet, quodsi Leges a *Numa* latae perlegendi voluptate tenemur. In iisdem enim Lex XII agit de Sacerdotibus, in quibus quoque de *Fecialibus*: *Feciales sint foederum, pacis, induciarum Oratores, simul atque videant sedulo, ne ulli foederatae ciuitati iniustum bellum inferatur, de Legatorum iudicent iniuriis, si quid imperatores contra iusurandum peccassent, cognoscant et expient.* *Cicerone* teste *Numa* a principio duo constituit; postero autem tempore hunc numerum incrementa cepisse supra accepimus. *Fecialium* Collegio et quidam praefuit, quem *Patrem patratum* a iureiurando patrando dixere. Quos *Feciales* plurimum apud Romanos autoritate valuisse, tam certum est, quam quod certissimum idemque quam vtilissima reipublicae praefittere officia. Namque ex his mittebantur, antequam bellum decerneretur; hi res repetebant ablatas; per hos foedera pangebantur; hi erant pacis custodes, sedabant controuersias nec prius militare permittebant, quam si nullo modo controuersiae sedari tollique poterant. Proinde saepe numero

AK II c 1356

X 306 3630 VD18

mero ad eos ibant, qui iniurias intulerant illisque suadebant, vt se beneuolos et amicos gererent. Inimice contra ea aduersantibus Deos testati Diras imprecabantur et istorum patriae, *Seruius* omnia breuiter stricimque persequitur: Quando, *inquiens*, homines aut animalia ab aliqua gente rapta essent populo romano: cum *Fecialibus*, sacerdotibus nempe, qui faciendis praeerant foederibus, proficisceretur etiam *Pater patratus* et ante fines itans clara voce dicebat belli causas et nolentibus res captas restituere vel auctores iniuriarum tradere: iaciebat hastam: quae erat pugnae principium. Quum per *Feciales* factum, vt iustum decerneretur et inciperetur bellum iidemque nullum, nisi pium geri oportere putabant: itaque bella et tarde et nulla cum licentia suscipiebantur, suscepra eorum nutu quoque finiebantur. Ad votum finitis eucharistica sacrificia Deae *Paci* offerebant, cuius simulacrum ab aliis cum spicis effingebatur, ab aliis ipsius caput laureis oleagineisque frondibus cinctum; nonnunquam solum tenebat caduceum; Graeci *Pacem* pariter Deam venerati pingebant manu *Plutonem* portantem. In cuius honorem *Claudius Romanorum Imperator* templum Romae exstruendum statuendamque aram curauerat, cui fastigium imposuisse, teste *Saenonio*, *Vespasianus Imperator* legitur.

Non tibi *Paci* Deae, sed Tibi, o DEVS pacem atque concordiam imperanti, preces pro impetranda pace indefinenter fusas tandem audienti, gratias debemus, quas modo agere possumus, maximas. Gratiissimam mentem significare iam differentibus, spem nactis certissimam, fore, vt tristitia in laetitiam, calamitas in prosperitatem, inopia in affluentiam, caritatis annona in vilitatem sit abitura, nec ad Te ingens beneficium pacis, quae vna triumphis innumeris potior; de qua cum *Prudentio*:

Pax plenum virtutis opus, Pax summa laborum,

Pax belli exacti pretium est pretiumque pericli;

ingens, inquit, beneficium pacis referentibus, pagani, qui in *Paci* idoli honorem templa et aras exstruxerunt, ruborem suffunderent. Tam ineffabilis eiusque diuini muneris participes redditi non dissimiles veris praenunciis simus, quanto excellentiore volatu et terra in aera latae, eo suauiores cantilenas efformantibus, tanto quoque maioribus encomiis DEVM ad vnum omnes persequamur, quam ardentissime precati, vt preces animo gratissimo conceptas ad Teque, o DEVS, missas laudesque, quibus extolleris, ne asperneris, pariter atque Tuam gratiam, qua sola tam incredibili pacis munere et omnes *Croesi* *Crasique* thesauros longe superante fortunati sumus, cunctis largiaris,

Vt prius incipiant turres vitare columbae,

Antra ferae, pecudes gramina, mergus aquas,

quam nos diuini pacis beneficii immemores simus.



mc.

FK133
16

II c
1356

DE IVRE FECIALI

SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI,
DOMINI
FRIDERICI III.

DVCIS SAXONIAE, IVLIAE, CLIVIAE, MONTIVM,
ANGARIAE AEQVE AC WESTPHALIAE, COMITIS
PROVINCIAE THVRINGIAE, MARCHIONIS MISNIAE, PRIN-
CIPIS DIGNITATE COMITIS HENNEBERGIAE, COMITIS
MARCAE ET RAVENSBERGAE, DYNASTAE RAVEN-
STEINII, TONNAE, REL.

DOMINI AC PATRIAE PRINCIPIS MVLTQ
CLEMENTISSIMO
NATALI AVSPICATISSIMO

VII KAL. MAII, A. R. S. CIO DCCLXIII,
AD CVNCTORVM CIVIVM VOTA FELICITER REDEVNTE,

ILLVSTRISSIMVS COMES,
PROVINCIAE EISENB. PRAESES EMINENTISSIMVS,
PERILLVSTRIS ET LONGE GENEROSISSIMVS ARCI PRAEFECTVS
ITEMQVE ET
GRAVISSIMI ET SPECTATISSIMI SCHOLAE INSPECTORES

AC IN HIS
EPHORVS QVAM MAXIME REVERENDVS
ATQVE OMNES FAVTORES ET AMPLIFICATORES REI SCHOLASTICAE
AD ORATIVNCVLAS BENEVOLE AVDIENDAS
COMPARERE HAVD GRAVENTVR,
DEMISSE, OBSERVANTERQVE ET PERAMICE
ROGAT ET ORAT

M. IOH. DAVID GSCHWEND, RECT.

EISENBERGAE,

EXCVDEBAT CHRISTIANVS HENRICVS WALTHERVS,



Color calibration strip with ruler (inches and centimeters) and color patches (Black, 3/Color, White, Magenta, Red, Yellow, Green, Cyan, Blue). Labels: B.I.G., Farbkarte #13.